

KOMİTERN'İN DÖRDÜNCÜ KONGRESİNDE TÜRK
DELEGASYONU SEKRETERİNİN YAPTIĞI KONUŞMA

(18. Oturum: 19 Kasım 1922)

[Sadrettin Celâl]

Orhan (Türkiye): Yoldaşlar, Ankara'daki komünistlerin kitle halinde tutuklandıklarını ve İstanbul'daki Türkiye İşçi Birliği'nin dağıtıldığını gazetelerde okumuşsunuzdur. Kemalistlerin politikasındaki bu yeni değişikliğin ve özellikle bu yeni baskıların anlamını iyi anlayabilmeniz için, Kongreyi, Ankara ve İstanbul Komünist Partisinin genel faaliyetlerinden ve Milliyetçi Hükümetin politikalarını haberdar etmeyi gerekli görüyorum.

Türkiye Komünist Partisi, kurulmasına işçi ve köylülerin önyak oldukları burjuva milliyetçi hükümetin emekçi kitlelerinin hayatı çıkarlarına karşı bir tutum takındığı bir zamanda kurulmuştu. Onun için. TKP kurulduğu zaman, kendisini iki düşmanla karşı karşıya buldu: emperyalizm ve burjuva milliyetçiliği. Parti, en büyük düşman olan emperyalizmle mücadeleyi dünya ölçüsünde önemli sayarak, emperyalizme karşı savaştığı sürece hükümeti desteklemeye karar verdi; bir yandan da işçi ve köylüler için demokratik reformların yapılmasını istedi ve onları örgütlemeye çalıştı. Bu kararlar, İkinci Kongrenin ulusal ve sömürge sorunları hakkında kabul ettiği tezler için uygundu. Parti kuruluşundan günümüze dek bu politikayı değiştirmemiştir. Bunun kanıtı olarak, Partinin orduyla işçi ve köylülere seslendiği ve onları kesin zafer için mücadeleye çağırdığı bildiri gösterilebilir. Yunan ordusuna ve işçi kitlelerine seslenen bir başka Parti bildirisinde, bunlar ayaklanmaya ve yalnızca Yunan burjuvazisi ve Britanya emperyalizmi uğruna döğüşen ördularını dağıtmaya çağırıyorlardı.

Parti İstanbul halkına da bir başka bildiriyle seslenerek, gerici ve emperyalizme karşı bir birleşik cephe kurmalarını ve Sultan'ın kaçmasına izin vermeyerek onu yüksek halk mahkemesine çıkarmalarını istemişti.

Hükümetin İç ve Dış Politikaları

Bağımsızlık mücadelesinden doğan ve kendisinin tamamıyla Misak-ı Milli'den yana ve emperyalizme karşı olduğunu ilân eden B.M. M. Hükümeti, son üç yıl boyunca davranışlarıyla, bir ihanet politikası izlediğini ortaya koymuştur. Bu bakımdan aşağıdaki olaylar öğreticidir:

1) Sovyet Hükümetiyle ilişkileri yeni başladığında, hükümetçe Moskova'ya gönderilen temsilciler, Türkiye'de büyük bir Komünist Partisi bulunduğunu ve bu partinin köylüler arasında pek çok ta-

2. Anadolu Solculuğunun Sönüşü

30 Ağustos zaferinden Lausanne konferansına kadar geçen

İşçi Hareketleri 1918-1963 [Rusça], s. 42'den aktaran Yalçın Küçük, *Türkiye Üzerine Tezler*, s. 39.

T.H.İ.F.'nin belli başlı üyeleri (tam metni, kitabımızın Belgeler bölümünde verilen 9 Ağustos 339 tarihli bir mahkeme kararından anlaşıldığına göre),

"Vatanın yüksek çıkarlarına karşı koyarak, şimdiki ulusal hükümetin biçim ve yönetimini devirmek ve değiştirmek amacıyla, bir gizli örgüt kurarak, halkı hükümet aleyhine kışkırtmak ve kızdırtmak için kararlar almak ve uygulamaya koyularak, gerekli yerlere, özellikle işçilerin yoğun bulunduğu Zonguldak, Mersin, Kayseri ve başka yerlere propagandacılar seçip göndermek, hükümet tarafından eylemleri haber alınarak bunları durdurmaları bildirildiği halde, hükümete karşı bir tutum alarak tehdide kalkışmak, resmî yasaklamaya karşın, bazı yabancı görevlilerin etkisinden yararlanarak, yasaklanan kongreyi yabancı kişilerin katılımıyla yapmak, parti giderlerini ve propaganda için çeşitli yerlere yollanan üyelerin yol-luklarını bir yabancı kuruluştan sağlamak ve tüzüklerinde yabancı derneklerle ilişki kuracakları ve haberleşecekleri yazılı değilken, Komintern Kongresine delege göndermek ve gizlice yaptıkları kendi kongrelerine delege almak ve bu nedenle hükümetin iç ve dış politikasına karışmak, Komintern'in buyurduğu anda devrim yapabilmek için, yasal örgüte paralel yasa-dışı örgüt kurmanın ve yasal örgütlenme olanaklı değilse, yasa-dışı çalışmanın gerekliliğini bütün komünistlerin benimsemesi zorunlu olduğu hakkında bir takım bildirileri işçi ve çiftçi sınıfına dağıtıp yayarak halkı ayaklanmaya kışkırtmak, B.M.M.'nin partinin emel ve isteklerini uygun bulmazsa dağıtılması olanağının sağlanmasını düşünme ve buna kalkışma" suçlamasıyla 1923 yılı içinde Ankara'da yargılanmışlardır.

Salih Hacıoğlu için, ayrıca, işçilere kötü davranan İmalât-ı Harbiye Ankara Fabrikası Fen Müdürü Bnb. Tevfik bey hakkında, *Yeni Hayat* dergisinin 22'nci sayısında yazdığı bir yazıdan ötürü kötüleme ve hakaret suçlaması vardır.

Adları sayılan 35 sanıktan, Mersin ve başka yerlerde bulunan 10'unun, kendilerine tebligat yapılamadığı için dava dosyası ayrılmış; geri kalan 25 kişi, 12'si tutuklu olarak, 1'i de gıyaben yargılanmışlardır.

Sanıkların, hükümeti devirme eylemi ancak tasarıda kaldığı için, cezalandırılması mahkemece olanaklı, görülmemiş; fakat, yasaklandığı halde firkanın faaliyete devam etmesi, yabancı örgütlerle ilişki kurması ve kışkırtıcı yayınlar yapması nedenleriyle, T.H.İ.F. ileri gelenlerinden, Nâzım, Kenan, Nizamettin Nazif, Ahmet Hilmi ve Osman beyler 3'er, Salih Hacıoğlu kötüleme suçunun eklenmesiyle 3,5 aya ve 25'er lira para cezasına (Salih, ayrıca 100 lira manevî tazminat ödemeye) mahkûm edilmişlerdir. Fakat, tutuklanmalarından beri bu süreler dolduğu için, hepsi salve-rilmişlerdir. G. Harris, Salih'in Rusya dönüşü 13 Mart 1923'te İstanbul'daki T.İ.Ç.S.F. merkezinde tutuklanarak Ankara'ya gönderildiğini belirtiyor: *Origins of Communism in Turkey*, s. 121 ve 180/n. 6.

raftarı olduğunu, çeşitli yerlerde şimdiden köylü sovyetlerinin [şûrâlarının] kurulup işlediğini açıklamışlardı.

2) Varoluşunun ilk döneminde Sovyet Rusya'yı aldatmaya çalışan hükümet, Yeşil Ordu adı altında, salt burjuva öğelerden oluşan sözde bir Bolşevik Partisi kurmuştu.

3) İlk Sovyet elçisinin Ankara'ya varmasından sonra, hükümet Yeşil Ordu'nun geri kalanlarından, yüksek devlet memurlarından ve aydınlardan meydana gelen bir resmî Komünist Partisi kurmuştu.

4) Hükümetin Londra Konferansına gönderdiği delegeler, emperyalist devletleri memnun etmek için, yolları üzerindeki, geçtikleri bütün Avrupa başkentlerinde, aralarında yiğit yoldaşlarımız Suphi ve Ethem Nejat'ın da bulunduğu birçok komünistin öldürüldüğünü, Bolşevizm vebasının artık ülkede kol gezmemesi için, hapisteki bütün öteki yoldaşlarımızın da işini bitereceklerini söylemişlerdir.

5) Fransızlarla yapılan 1921 anlaşması, hükümetin doğuya ihanet ettiğini ve Misak-ı Milli'den caydığını kanıtlamaktadır.

6) Son olarak, Komünist Partisine ve Türk İşçiler Birliği'ne yönelen yeni baskı, Lozan Konferansının toplanmasıyla aynı zamana denk düşüyor.

İç politikasına gelince, Ankara hükümetinin faaliyeti, demokratik reformlardan yana olan bütün parti ve grupların özgürce çalışmalarını engellemekten, her türlü muhalefeti billurlaşmasına vakit bırakmadan boğmaktan ve halkı resmî vaadlerle aldatmaktan ibaret olmuştur. Bu politika, somut anlatımını aşağıdaki olaylarda bulmuştur.

1) Hükümet, B.M.M. içinde oluşmuş bulunan ve yaygın bir reformlar programını savunan "Halk Zümresi"ni boğmuştur.

2) Özgün anayasa tasarısında önerilen, meslekî temsile dayalı seçim sistemini reddetmiştir.

3) B.M.M.'ndeki muhalefeti susturmak için bir "Tesanüt Grubu" örgütlemiş ve kitleler üstündeki egemenliğini güvencelemek için Anadolu'nun her yerinde, yalnızca kapitalistlerden, toprak sahiplerinden ve ihtikârcılardan oluşan, Hukuk ve Nizamı Müdafaa [Muhafaza-i Mukaddesat ?] adı verilen gruplar kurmuştur.

4) Vaadlerine rağmen, hükümet işçi kitlelerinin yararına hiçbir reforma başlamamıştır. Tersine, işçi sınıfı örgütlerinin kurulmasını her yolla engellemiştir, köylüleri de dayanılmaz bir vergi yükü altında ezmektedir.

Partiyle Kitleler Arasındaki İlişkiler

Partinin öne sürdüğü şiarlar, —en bilinçlilerinin Partiye katıldığı— ücretle çalışan işçi kitleleri ve sömürülen yığınlar arasında bir

yankı bulmuştur. Hükümetin Partiye karşı açtığı baskı kampanyalarına karşın, işçiler ve köylüler, onu gitgide artan sayılarla desteklemektedir. Çok kısa bir süre içinde Parti önemli zaferler kazanmıştır. 1922 Martından Ekimine kadar olan eylem döneminde, eğitim ve propaganda alanlarında iyi çalışmış, Kızıl Sendikalar Enternasyonalini ve Genç Komünistler'i de savunmuştur. Kitleler üstündeki etkisinden ötürü, hükümet Partinin faaliyetlerine son vermek zorunluluğunu hissetmiştir.

İstanbul

İstanbul'daki işçi sınıfı hareketi ve hükümetin yakınlarda, komünist propagandası yapıyor diye Türkiye İşçiler Birliği'ni dağıtmıştı bu şehirdeki Komünist Grubunun etkisi üstüne birkaç söz söylemek istiyorum. İstanbul'da çalışma çok daha güçlü. Gerici Türk hükümetine ve komünizmin baş düşmanı olan emperyalizme karşı mücadele eden yoldaşlarımızın zorlu ve trajik durumunu anlatmam gerekmez. Fakat bütün bu güçlüklerle ve teröre karşın, iki yıl yasadışı çalışan İstanbul'daki Komünist Grubu, fabrikalarda, işliklerde ve işçilerin olduğu her yerde hücreler kurarak, yasal ve yasadışı risaleler, dergiler, bildiriler ve tek-yapraklı ilânlar yayımlayarak ve düzenli olarak öteki ülkelerden aldıkları komünist yayınlarını dağıtarak kitleler arasında büyük bir etki gücüne erişmiştir.

Besbelli ki, İstanbul Grubunun yapmakta olduğu herşeyi sizlere anlatamam. Bununla birlikte, faaliyetlerinin niteliği hakkında size bir örnek vermek için şu olayı anayım: Temmuzda bu grup, Sermayenin genel saldırısına karşı bir Birleşik Cephe oluşturmak için İstanbul'daki en önemli işçi sınıfı örgütlerini bir toplantıya çağırdı. Fakat, o zamana dek bizim bu şehirdeki en yüksek sınıf-bilinçli işçi sınıfı örgütü saydığımız Beynelmille İşçiler İttihadı, işçi sınıfının henüz hazır olmadığını, önce eğitilmesi gerektiğini ileri sürerek bu girişimi sabote etti. Ama biz, gerçekte buna karşı çıkanların önderler olduğunu ve eylemde birliğin gerçekleştirileceğini söyledik. Birleşik Cephe'yi kurmazsak, burjuvazinin bütün işçi örgütlerini birer birer ezeceğini de sözlerimize ekledik. Sonraki olaylar, bizim haklı olduğumuzu fazlasıyla kanıtladı.

Hükümetin Yeni Yönelimi ve Gelişme Olanakları

Kemalizmin yeni yönelimini özetlerken, Londra Konferansında emperyalizme karşı nefret dolu olan emperyalist burjuvazinin, şimdi Türkiye'nin emekçi kitlelerinin sömürülmesinden kendisine de pay çıkarma olanağını gözleyerek, azimli savaş politikasını, bir taviz ve ihanet politikasıyla değiştirdiğini söyleyebiliriz. Londra Konferansından beri millî burjuvazi artık devrimci değildir. Ankara Hükümeti,

yankı bulmuştur. Hükümetin Partiye karşı açtığı baskı kampanyalarına karşın, işçiler ve köylüler, onu gitgide artan sayılarla desteklemektedir. Çok kısa bir süre içinde Parti önemli zaferler kazanmıştır. 1922 Martından Ekimine kadar olan eylem döneminde, eğitim ve propaganda alanlarında iyi çalışmış, Kızıl Sendikalar Enternasyonalini ve Genç Komünistler'i de savunmuştur. Kitleler üstündeki etkisinden ötürü, hükümet Partinin faaliyetlerine son vermek zorunluluğunu hissetmiştir.

İstanbul

İstanbul'daki işçi sınıfı hareketi ve hükümetin yakınlarda, komünist propagandası yapıyor diye Türkiye İşçiler Birliği'ni dağıttığı bu şehirdeki Komünist Grubunun etkisi üstüne birkaç söz söylemek istiyorum. İstanbul'da çalışma çok daha güçlü. Gerici Türk hükümetine ve komünizmin baş düşmanı olan emperyalizme karşı mücadele eden yoldaşlarımızın zorlu ve trajik durumunu anlatmam gerekmez. Fakat bütün bu güçlüklerle ve teröre karşın, iki yıl yasadışı çalışan İstanbul'daki Komünist Grubu, fabrikalarda, işliklerde ve işçilerin olduğu her yerde hücreler kurarak, yasal ve yasadışı risaleler, dergiler, bildiriler ve tek-yapraklı ilânlar yayımlayarak ve düzenli olarak öteki ülkelerden aldıkları komünist yayınlarını dağıtarak kitleler arasında büyük bir etki gücüne erişmiştir.

Besbelli ki, İstanbul Grubunun yapmakta olduğu herşeyi sizlere anlatamam. Bununla birlikte, faaliyetlerinin niteliği hakkında size bir örnek vermiş olmak için şu olayı anayım: Temmuzda bu grup, Sermayenin genel saldırısına karşı bir Birleşik Cephe oluşturmak için İstanbul'daki en önemli işçi sınıfı örgütlerini bir toplantıya çağırdı. Fakat, o zamana dek bizim bu şehirdeki en yüksek sınıf-bilinçli işçi sınıfı örgütü saydığımız Beynelmille İşçiler İttihadi, işçi sınıfının henüz hazır olmadığını, önce eğitilmesi gerektiğini ileri sürerek bu girişimi sabote etti. Ama biz, gerçekte buna karşı çıkanların önderler olduğunu ve eylemde birliğin gerçekleştirileceğini söyledik. Birleşik Cephe'yi kurmazsak, burjuvazinin bütün işçi örgütlerini birer birer ezeceğini de sözlerimize ekledik. Sonraki olaylar, bizim haklı olduğumuzu fazlasıyla kanıtladı.

Hükümetin Yeni Yönelimi ve Gelişme Olanakları

Kemalizmin yeni yönelimini özetlerken, Londra Konferansında emperyalizme karşı nefret dolu olan emperyalist burjuvazinin, şimdi Türkiye'nin emekçi kitlelerinin sömürülmesinden kendisine de pay çıkarma olanağını gözleyerek, azimli savaş politikasını, bir taviz ve ihanet politikasıyla değiştirdiğini söyleyebiliriz. Londra Konferansından beri millî burjuvazi artık devrimci değildir. Ankara Hükümeti,

raftarı olduğunu, çeşitli yerlerde şimdiden köylü sovyetlerinin [şûrâlarının] kurulup işlediğini açıklamışlardı.

2) Varoluşunun ilk döneminde Sovyet Rusya'yı aldatmaya çalışan hükümet, Yeşil Ordu adı altında, salt burjuva öğelerden oluşan sözde bir Bolşevik Partisi kurmuştu.

3) İlk Sovyet elçisinin Ankara'ya varmasından sonra, hükümet Yeşil Ordu'nun geri kalanlarından, yüksek devlet memurlarından ve aydınlardan meydana gelen bir resmî Komünist Partisi kurmuştu.

4) Hükümetin Londra Konferansına gönderdiği delegeler, emperyalist devletleri memnun etmek için, yolları üzerindeki, geçtikleri bütün Avrupa başkentlerinde, aralarında yiğit yoldaşlarımız Suphi ve Ethem Nejat'ın da bulunduğu birçok komünistin öldürüldüğünü, Bolşevizm vebasının artık ülkede kol gezmemesi için, hapisteki bütün öteki yoldaşlarımızın da işini bitereceklerini söylemişlerdir.

5) Fransızlarla yapılan 1921 anlaşması, hükümetin doğuya ihanet ettiğini ve Misak-ı Milli'den caydığını kanıtlamaktadır.

6) Son olarak, Komünist Partisine ve Türk İşçiler Birliği'ne yönelen yeni baskı, Lozan Konferansının toplanmasıyla aynı zamana denk düşüyor.

İç politikasına gelince, Ankara hükümetinin faaliyeti, demokratik reformlardan yana olan bütün parti ve grupların özgürce çalışmalarını engellemekten, her türlü muhalefeti billurlaşmasına vakit bırakmadan boğmaktan ve halkı resmî vaadlerle aldatmaktan ibaret olmuştur. Bu politika, somut anlatımını aşağıdaki olaylarda bulmuştur.

1) Hükümet, B.M.M. içinde oluşmuş bulunan ve yaygın bir reformlar programını savunan "Halk Zümresi"ni boğmuştur.

2) Özgün anayasa tasarısında önerilen, meslekî temsile dayalı seçim sistemini reddetmiştir.

3) B.M.M.'ndeki muhalefeti susturmak için bir "Tesanüt Grubu" örgütlemiş ve kitleler üstündeki egemenliğini güvencelemek için Anadolu'nun her yerinde, yalnızca kapitalistlerden, toprak sahiplerinden ve ihtikârcılardan oluşan, Hukuk ve Nizamı Müdafaa [Muhafaza-i Mukaddesat ?] adı verilen gruplar kurmuştur.

4) Vaadlerine rağmen, hükümet işçi kitlelerinin yararına hiçbir reforma başlamamıştır. Tersine, işçi sınıfı örgütlerinin kurulmasını her yolla engellemiştir, köylüleri de dayanılmaz bir vergi yükü altında ezmektedir.

Partiyle Kitleler Arasındaki İlişkiler

Partinin öne sürdüğü şiarlar, —en bilinçlilerinin Partiye katıldığı— ücretle çalışan işçi kitleleri ve sömürülen yığınlar arasında bir

bu nedenledir ki, Lozan Konferansından kendisi için ve temsil ettiği büyük burjuvazinin çıkarları için yararlı koşullar sağlama amacıyla, emekçi kitlelerinin sırtından Misak-ı Milli'den ödünler vermeye hazırlanmaktadır.

Sermayenin Genel Saldırısı ve İzlenen Koğuşturmalar Politikası

Gördüğümüz gibi, Ankara Hükümeti kendisini, kapitalizmin proleteriyaya ve komünistlere karşı genel saldırısının dışında tutmamıştır. Kongrenin açılış oturumunda yoldaş Klara Zetkin İtalya'da, Polonya'da, Romanya'da, Yunanistan'da, Latvia'da vb. komünistlerin idamını lânetlerken, biz de Mustafa Kemal Hükümetinin T.K.P.'ne karşı giriştiği barbarca baskıları bildiren telgrafı almıştık bile. Bu baskıları barbarca diye niteliyoruz, çünkü polis memurları tutuklulara usturalar ve çivilerle işkence etmişlerdir.

Mustafa Kemal hükümeti toplu tutuklamalar yaparken, hapsedilen yoldaşlarımızı Sovyet Rusya hesabına casusluk etmekle ve dolayısıyla vatana ihanetle suçlamıştır. En son alınan haberlere göre, tutuklamalar hâlâ devam etmektedir. 200'den fazla yoldaş tutuklanmış bulunmaktadır; İstanbul'da bile Türkiye İşçiler Birliği kapatılmıştır ve komünistler koğuşturulmaktadır. Başka hiçbir ülkede, barış zamanı bu kadar çok tutuklama yapılmamıştır. Fakat, koğuşturmalara ve teröristlere karşı, işçiler ve köylüler, gerçek dostlarından ayırt etmeyi öğrenmiş olarak, artan bir bağlılıkla Partilerinin çevresinde toplanmaktadırlar. Bunu kanıtlamak için şu birkaç olayı anabiliriz:

1) Ankara'daki bir cephane fabrikasında komünist işçiler tutuklanırken, komünist olmayan işçiler bu tutuklamaların nedenini sormuşlardır. Kendilerine yoldaşlarımızın komünist oldukları için tutuklandıkları söylenince de şöyle demişlerdir: "Proletaryanın çıkarlarını savunanları tutukladığınıza göre, bizi de tutuklayın. Şu ana kadar komünist değildik, ama şimdi biz de komünist olduk."

2) Bu vahşi hareketi protesto etmek için, işçileri Komünist Parti çevresinde toplanmaya çağıran bildiri, orada bulunan işçilerin çoğunluğunca desteklemiştir. Kavga çıkmış ve polis düzeni sağlamak için çok uğraşmak zorunda kalmıştır.

3) Köylü örgütlerinde yapılan tutuklamalar sırasında köylüler güçlü bir direniş göstermişlerdir.

4) İstanbul'da dış emperyalizm ile yerli burjuvazinin ortak terörüne karşı, Komünistler yerlerinde kalmışlardır.

Sonuç

Yoldaşlar, şimdi söylediklerimden görebileceğiniz üzere Türkiye Komünist Partisi ve İstanbul Parti örgütü, Komünist Enternasyonalin talimatlarına uymuşlar ve ulusal kurtuluş hareketini her zaman

desteklemiştir. Genel durumu gözönünde tutarak, çabalarının çoğunu proletaryanın örgütlenmesine ve eğitilmesine harcamışlar, geniş işçi kitleleri yararına demokratik reformlar yapılmasını istemişlerdir. Fakat burjuva milliyetçi hükümet sürekli olarak Parti'ye baskı yapmıştır; bugün de hükümetin devrimci komünist hareketini silip süpürme kararlılığına tanık oluyoruz.

Hükümetin komünizme karşı kör öfkesi içinde, bütün emperyalist güçlerin Türkiye'yi tam bir köleliğe indirmek için işbirliği ettikleri ve çalışan kitlelerle tüm dünya proletaryasının desteğini en çok gereksediği tam şu anda, hükümetin böyle davranması gerçekten gariptir. Fakat çalışan kitlelerin kendilerinden ve bu hükümeti üç yıldır mücadele boyunca desteklemiş olan dünya proletaryasından gelecek karşı darbeler, onlara işledikleri iğrenç suçun vehametini kavracaktır.

Yoldaşlar, Türk delegasyonu Komünist Enternasyonal'in Dördüncü Kongresine, dünya proletaryası adına, Türkiye'nin emperyalizmin ve ihanet halindeki ulusal hükümetin diktatörlüğü altında inleyen emekçi halkına ve zindanlarında şafağın yakında sökmesini cesaretle bekleyen mahpus yoldaşlarımıza açık bir mektup göndermeyi önermektedir. Önerilen mektubun metni şöyledir:

Türkiye'nin Komünistlerine ve Çalışan Kitlelerine

Büyük Proletarya Devriminin Beşinci Yıldönümünde toplanan Üçüncü Enternasyonal'in Dördüncü Kongresi, Türkiye'nin işçi ve köylülerine en sıcak selâmlarını gönderir, onlara Batı emperyalizmine karşı kahramanca bağımsızlık mücadelelerinde başarılar diler.

Türkiyeli Yoldaşlar! Siz bütün Doğu'ya ve emperyalizmin boyunduruğu altındaki bütün sömürülen ülkelere devrimci bir bağımsızlık hareketinin canlı bir örneğini verdiniz.

Fakat en son olaylar, sizin büyük fedakârlıklarınız pahasına kazanılan bu zaferin meyvalarını burjuva milliyetçi hükümetin gasbetmeye niyetlendiğini gösteriyor.

Ankara'nın milliyetçi hükümeti, Türkiye'nin büyük burjuvazisi yararına bazı ödünler sağlamak pahasına emperyalistlerle anlaşmaya hazırdır. Komünist Partisi'ni dağıtmak, bütün örgütlerini kapatmak, toptan tutuklamalar yapmak ve hapse atılan yoldaşlarımıza barbarca kötü davranmak, son olarak da İstanbul'daki Türkiye İşçiler Birliği'ni kapatmakla, bu yeni politikasını başlattı.

T.K.P., emekçi kitlelerinin emperyalizme karşı mücadelesinde, burjuva milliyetçi hükümeti her zaman desteklemiştir. T.K.P., ortak düşman karşısında, programından ve idealinden geçici ödünler vermeye bile razı olmuştur.

Bu olgular önünde, hükümetin Komünist Partisi'ne karşı tutumu, hükümetin işçi sınıfının ve köylülüğün —sizin yardımınızı sağlamak için, yerine getirileceğine resmen söz verilen demokratik re-

736

desteklemişlerdir. Genel durumu gözönünde tutarak, çabalarının çoğunu proletaryanın örgütlenmesine ve eğitilmesine harcamışlar, geniş işçi kitleleri yararına demokratik reformlar yapılmasını istemişlerdir. Fakat burjuva milliyetçi hükümet sürekli olarak Parti'ye baskı yapmıştır; bugün de hükümetin devrimci komünist hareketini silip süpürme kararlılığına tanık oluyoruz.

Hükümetin komünizme karşı kör öfkesi içinde, bütün emperyalist güçlerin Türkiye'yi tam bir köleliğe indirmek için işbirliği ettikleri ve çalışan kitlelerle tüm dünya proletaryasının desteğini en çok gereksediği tam şu anda, hükümetin böyle davranması gerçekten gariptir. Fakat çalışan kitlelerin kendilerinden ve bu hükümeti üç yıldır mücadele boyunca desteklemiş olan dünya proletaryasından gelecek karşı darbeler, onlara işledikleri iğrenç suçun vehametini kavratacaktır.

Yoldaşlar, Türk delegasyonu Komünist Enternasyonal'in Dördüncü Kongresine, dünya proletaryası adına, Türkiye'nin emperyalizmin ve ihanet halindeki ulusal hükümetin diktatörlüğü altında inleyen emekçi halkına ve zindanlarında şafağın yakında sökmesini cesaretle bekleyen mahpus yoldaşlarımıza açık bir mektup göndermeyi önermektedir. Önerilen mektubun metni şöyledir:

Türkiye'nin Komünistlerine ve Çalışan Kitlelerine

Büyük Proletarya Devriminin Beşinci Yıldönümünde toplanan Üçüncü Enternasyonal'in Dördüncü Kongresi, Türkiye'nin işçi ve köylülerine en sıcak selamlarını gönderir, onlara Batı emperyalizmine karşı kahramanca bağımsızlık mücadelelerinde başarılar diler.

Türkiyeli Yoldaşlar! Siz bütün Doğu'ya ve emperyalizmin boyunduruğu altındaki bütün sömürülen ülkelere devrimci bir bağımsızlık hareketinin canlı bir örneğini verdiniz.

Fakat en son olaylar, sizin büyük fedakârlıklarınız pahasına kazanılan bu zaferin meyvalarını burjuva milliyetçi hükümetin gasbetmeye niyetlendiğini gösteriyor.

Ankara'nın milliyetçi hükümeti, Türkiye'nin büyük burjuvazisi yararına bazı ödünler sağlamak pahasına emperyalistlerle anlaşmaya hazırdır. Komünist Partisi'ni dağıtmak, bütün örgütlerini kapatmak, toptan tutuklamalar yapmak ve hapse atılan yoldaşlarımıza barbarca kötü davranmak, son olarak da İstanbul'daki Türkiye İşçiler Birliği'ni kapatmakla, bu yeni politikasını başlattı.

T.K.P., emekçi kitlelerinin emperyalizme karşı mücadelesinde, burjuva milliyetçi hükümeti her zaman desteklemiştir. T.K.P., ortak düşman karşısında, programından ve idealinden geçici ödünler vermeye bile razı olmuştur.

Bu olgular önünde, hükümetin Komünist Partisi'ne karşı tutumu, hükümetin işçi sınıfının ve köylülüğün —sizin yardımınızı sağlamak için, yerine getirileceğine resmen söz verilen demokratik re-

bu nedenledir ki, Lozan Konferansından kendisi için ve temsil ettiği büyük burjuvazinin çıkarları için yararlı koşullar sağlama amacıyla, emekçi kitlelerinin sırtından Misak-ı Milli'den ödünler vermeye hazırlanmaktadır.

Sermayenin Genel Saldırısı ve İzlenen Koğuşurmalar Politikası

Gördüğünüz gibi, Ankara Hükümeti kendisini, kapitalizmin proletaryaya ve komünistlere karşı genel saldırısının dışında tutmamıştır. Kongrenin açılış oturumunda yoldaş Klara Zetkin İtalya'da, Polonya'da, Romanya'da, Yunanistan'da, Latvia'da vb. komünistlerin idamını lânetlerken, biz de Mustafa Kemal Hükümetinin T.K.P.'ne karşı giriştiği barbarca baskıları bildiren telgrafı almıştık bile. Bu baskıları barbarca diye niteliyoruz, çünkü polis memurları tutuklulara usturalar ve çivilerle işkence etmişlerdir.

Mustafa Kemal hükümeti toplu tutuklamalar yaparken, hapsedilen yoldaşlarımızı Sovyet Rusya hesabına casusluk etmekle ve dolayısıyla vatana ihanetle suçlamıştır. En son alınan haberlere göre, tutuklamalar hâlâ devam etmektedir. 200'den fazla yoldaş tutuklanmış bulunmaktadır; İstanbul'da bile Türkiye İşçiler Birliği kapatılmıştır ve komünistler koğuşturulmaktadır. Başka hiçbir ülkede, barış zamanı bu kadar çok tutuklama yapılmamıştır. Fakat, koğuşurmalara ve terörizme karşı, işçiler ve köylüler, gerçek dostlarını düşmanlarından ayırt etmeyi öğrenmiş olarak, artan bir bağlılıkla Partilerinin çevresinde toplanmaktadırlar. Bunu kanıtlamak için şu birkaç olayı anabiliriz:

1) Ankara'daki bir cephane fabrikasında komünist işçiler tutuklanırken, komünist olmayan işçiler bu tutuklamaların nedenini sormuşlardır. Kendilerine yoldaşlarımızın komünist oldukları için tutuklandıkları söylenince de şöyle demişlerdir: "Proletaryanın çıkarlarını savunanları tutukladığınıza göre, bizi de tutuklayın. Şu ana kadar komünist değildik, ama şimdi biz de komünist olduk."

2) Bu vahşi hareketi protesto etmek için, işçileri Komünist Parti çevresinde toplanmaya çağıran bildiri, orada bulunan işçilerin çoğunluğunca desteklemiştir. Kavga çıkmış ve polis düzeni sağlamak için çok uğraşmak zorunda kalmıştır.

3) Köylü örgütlerinde yapılan tutuklamalar sırasında köylüler güçlü bir direniş göstermişlerdir.

4) İstanbul'da dış emperyalizm ile yerli burjuvazinin ortak terörüne karşı, Komünistler yerlerinde kalmışlardır.

Sonuç

Yoldaşlar, şimdi söylediklerimden görebileceğiniz üzere Türkiye Komünist Partisi ve İstanbul Parti örgütü, Komünist Enternasyonalin talimatlarına uymuşlar ve ulusal kurtuluş hareketini her zaman

formların gerçekleştirilmesinde ısrar edecek— bütün bilinçli temsilcilerini, Lozan Konferansında gerçek bir burjuva hükümeti gibi görünmek amacıyla da, ortadan kaldırmak istediğini kanıtlamaktadır.

Türkiye'nin burjuva hükümeti, size ve sizin temsilcilerinize karşı, bütün emperyalist ve kapitalist devletlerin Türkiye'nin emekçi halkını boğmak maksadıyla işbirliği yaptıkları en güç bir dönemde hiçbir maddî ve manevî fedakârlıktan geri durmamış olan Rus proletaryasının önderlik ettiği bütün dünya proletaryasının nefretini uyandıran suçlar işlemek cüretini göstermiştir.

Milliyetçi hükümet, emperyalistlerle anlaşmaya hazırlanırken, sizin gerçek temsilcilerinizi yok etmeye ve onları yurt dışındaki arkadaşlarından ayırmaya çalışmaktadır.

Komünist Enternasyonal'in Dördüncü Kongresi bu barbarca hareketi şiddetle protesto eder ve emperyalizmin jandarması rolünü oynamayı reddedecek, emperyalizme ve gericiliğe karşı sürekli olarak savaşacak ve Türkiye'nin çalışan kitlelerinin yararına demokratik reformları gerçekleştirecek herhangi bir hükümet ya da siyasal partiyi desteklemeye hazır olduğunı resmen açıklamayı kendisine görev bilir. Siz, hapisteki yoldaşlar, devrimci proletaryanın savunma genel kurmayı olan Üçüncü Enternasyonal, sizleri Türkiye'nin emekçi kitlelerinin en bilinçli ve en özverili temsilcileri olarak sevgiyle selâmlar.

Hatırlayın ki, yoldaşlar, zindanların karanlığı şimdiye değin hiçbir zaman devrimin güneşini karartmamıştır.

Hatırlayın ki, yoldaşlar, devrimin zaferinin arifesinde, egemen sınıfın güçsüzlüğü artan bir yırtıcılıkta kendisini gösterir. Kapitalizm kendi iç çelişkilerinin ağırlığı altında çökerken, emperyalist çatışmaların sarsıntısı en yüksek noktaya erişirken, şimdi tanıklık ettiğimiz budur: uluslararası burjuvazi yeni Komünist toplumun habercilerine ve yapıcılara karşı baskılarını bir kat daha arttırmaktadır.

Fakat hiçbir beyaz terör, toplumsal devrimin kaçınılmaz ve sonul zaferine inançlarında kararlı olanları yıldırma başaramamıştır. Hapse atılan ya da vurulan her yoldaşın yerini, özgürlük için çarpışmaya daha büyük bir dirilikle devam edecek olan sömürülen proletarya saflarından yükselen yüzlerce yoldaş almaktadır.

Yoldaşlar, Üçüncü Enternasyonal, sizi cellâtlarınızın elinden kurtarmak için yapabileceği herşeyi yapmayı baş ödevi sayar.

Yaşasın Dünya Devrimi!

Yaşasın Türkiye'nin inançlı Komünistleri!

Yaşasın Üçüncü Enternasyonal!

Yaşasın Sovyet Rusya!

Bulletin of the IVth Congress of the Communist International, Sayı 17 (25 Kasım 1922, Moskova), s. 27-31'den Türkçeye çevrilmiştir.

iki ay içinde, Anadolu solculuğu kesinlikle sona erdirilmiştir. Bu olayın nedenlerini anlayabilmek için, sözkonusu dönemin askerî ve siyasal durumunu hatırlamakta fayda vardır. Osmanlı devleti, Birinci Dünya Savaşından yenik çıkmış ve Mondros müta-rekesini, sonra da Sèvres muahedesini imzalamıştı. Bu anlaşmalar uygulanmaya başlayınca, Türk halkı direnç gösterdi. Doğuda Ermeniler yenildi ve Sovyetlerle anlaşıldı. Güneyde Fransızlar püskürtüldü, Güney Batıda İtalyanlarla uzlaşıldı. Batıdan gelen Yunanlıların yenilmesi ise, iki yıldan fazla sürdü. Fakat Dumlupınar'dan sonra Yunan savaşının sona ermesi, bütün sorunları çözmüş olmuyordu Boğazlar hâlâ düşmanların işgali altındaydı. Osmanlı devletinin ortadan kalkması ve yeni bir devletin meydana çıkması sonucu olarak, genel savaş ertesinin durumu da bütün genişliğiyle yeniden gözden geçirilmeyi gerektiriyordu. Türkler bir an önce Misak-ı Millî sınırlarını uluslararası bir anlaşmayla onaylatmak, Marmara bölgesini ve Trakya'yı yabancı askerden temizlemek istiyorlardı. İngilizler ise, Boğazların egemenliğini elden çıkarmamak amacıyla, eski koşullarda ısrar ediyorlar ve Türkler zora başvurmayla kalkarlarsa savaşacaklarını öne sürüyorlardı. Gerçekte, tarafların hiçbirinde dögüşecek kâl kalmamıştı.

Ankara hükümeti, İzmir kurtarıldıktan sonra dış politikasını barışçı yollarla yürütmeye karar vermiştir. Bu aşamaya kadar alınan Sovyet askerî yardımına artık gerek kalmamıştır. Millî Mücadele yöneticileri, yeni devletin Sovyetler'in nüfuzu altına girmemesini istemişler, onun için de Batılılara yanaşmışlardır. Böyle yapmakla, hem bağımsız kalınabileceği hem de Lausanne konferansında hasımlarımızın daha kolay yumuşatılabileceği umulmuştur. Bu yüzden, Dumlupınar'dan sonra girişilen bastırma hareketinde, solcuların hükümete yönelttikleri birtakım sivri eleştirilerin ancak vesile edilmiş olduğu düşünülebilir. Asıl amaç, Sovyet etkisinden sıyrılmak, Batılı devletlere yaklaşmak ve bunun kanıtlarını ortaya koymaktır. Sovyet hükümeti ve Komintern çevresi ise, Anadolu'nun dış politikadaki yeni tutumu karşısında eski tutumunu çabuk değiştirmemiş; iç politika bakımından da, solcuların ezilmesini protesto etmekle birlikte, yine ulusal burjuvazinin desteklenmesi gerektiği görüşünü sürdürmüştür.²⁵⁶

²⁵⁶ 13 Eylül 1922 tarihli *Il Giornale d'Italia* gazetesinin Moskova özel mu-

DÖRDÜNCÜ KONGREDE TARTIŞMALAR

Dördüncü Kongrenin, Doğu sorunlarının tartışıldığı 20. oturumunda (23 Kasım 1922) Orhan yeniden söz almış ve Batılı Komünistleri, sömürülen ülkelerin sorunlarını yeterince önemsememekle suçlamıştır. Örneğin, İngiliz İşçi Partisi'nden kendi hükûmetine şu konularda baskı yapmasını istemektedir:

- 1) Lozan Konferansının Misak-ı Milli'ye uygun koşullarla barış yapmaya zorlanması,
- 2) İstanbul'un ve bütün Trakya'nın hemen boşaltılması,
- 3) Boğazlar sorununun Rus-Türk Antlaşmasına göre ve Karadeniz'de kıyısı olan bütün Devletlerin katılmasıyla çözüme bağlanması,
- 4) Bu konuda işçi sınıfı yayınlarında yazılar çıkması,
- 5) Suriye, Mezopotamya ve Filistin'in boşaltılması, bütün sömürge ve yarı-sömürgelerin ulusal bağımsızlığının tanınması.

Radek'in aynı oturumdaki konuşmasında Türkiye'yle ilgili bölüm şöyledir:

Şimdi Türk delegasyonunun ve Türk yoldaşlarımızın raporunda önemle belirtilen bir başka noktaya geliyorum. Bizim tezlerimiz; sömürülen Doğu'nun uluslararası kapitalizme karşı savaşması gerektiğini ve savaşacağını, bizim de bu nedenle ona yardım etmemiz gerektiğini söylemektedir. Bakıyoruz, doğulu ulusların başında ne Komünistler ne de hatta burjuva devrimcileri var; çoğu, asker ve bürokrat sınıflardan çürümüş feodal kliklerin temsilcileri. Bu durum, bizim Doğulu halklara yardımımızı egemen ögelere karşı tutumumuzla çelişkili bir hale sokuyor. Söz konusu sorun, Türkiye'de komünistlerin koğuşturulması ve Çin'de Wu-Pei-Fu asker birliklerinin grevcileri bastırmalarıyla güncel bir önem kazandı. Biz komünistler olarak, bu gibi sorunlardaki tutumumuzu diplomasiye başvurmadan açıkça ve içtenlikle ortaya koyabiliriz. Uyanan Doğuya yardım edeceğimize söz verirken, Doğu'da bundan sonra yapılması gereken sınıf mücadelelerini bir an bile gözden kaçırmadık. 1847'nin Komünist Manifestosunda Marx, Alman işçilerine, güttüğü politika devrimi ilerlettiği ölçüde burjuvazinizi destekleyin, demişti. Aynı şekilde, Polonyalı devrimcileri de köylü sorununda devrimci bir tavır takınan toprak sahibi soyluluk üyelerini desteklemeye çağırmişti. Burjuvazinin burjuvazi olarak kalacağını, Polonya soyluluğunun niteliğini

lanan Dördüncü Komintern Kongresi'nde ise, Türk delegelerinin

habiri, Türk zaferinin Komünist çevrelerde ve kamuoyunda yarattığı memnunluğu kaydettikten sonra, şu gözlemlerde bulunmaktadır:

"Sovyet hükûmeti ile Ankara hükûmeti arasındaki münasebat zahiren daima meveddetkârane görünmesine rağmen uzun zamandan beri barit ve endişeli bir şekil almıştır. Kemal Paşa hazretlerinin Ruslarla akdetmiş olduğu hususi itilâflara rağmen, Rusya ile daha ziyade uzlaşmaktan son derece ihtiraz etmekte ve her Rus teklifine karşı ihtiyatkâr davranmakta olduğu anlaşılıyor."

"Dünya Muvacehesinde Yeni Türkiye" dizisi, *Aydın Tarihi* Sayı 57-58-59 (Birinci Kânun 1928 — İkinci Kânun, Şubat 1929), s. 4231-32.

²⁵⁹ "Erkek ve Kadın İşçiler! Türk hükûmeti bir işçi ve köylü hükûmeti değildir. O bir zabıt tabakası, münevverler hükûmetidir. O bizim ideallerimize uymayan bir hükûmettir. Bunun için, hiç şüphe yoktur ki, iktisaden Türkiye ne kadar ilerlerse, Türk işçi sınıfının da o nisbette bu hükûmet aleyhine savaş yapması lâzım gelecektir. Lâkin buna rağmen, Türk işçileri anlıyorlar ki, hükûmet hakkındaki nokta-i nazarları ne olursa olsun, Türkiye'nin savaşı fakir bir köylü milletin beynelmilel kapital tarafından esir edilmesine karşı yaptığı bir savaştır. Beynelmilel proletarya sınıfı da, Türk hükûmetine karşı olan münasebetine bakmaksızın, kendi menfaati namına İtilâf emperyalizminin Türkiye'ye karşı yeniden silâh kullanmasına ve İngiltere'nin cihan hâkimiyeti menfaati uğrunda Avrupa proletaryasının kanını dökmesine engel olmalıdır. ..."

Moskova 25 Eylül 1922 "Komünist Enternasyonal'in Umum Cihan İşçilerine Beyannamesi: Türk Milletine Sulh, Avrupa Emperyalizmine Karşı Muharebe, *Ziya*, Sayı 47 (11 Teşrinievvel 1922), s. 1.

Eylül buhranında Türk hükûmetinin gösterdiği sabır, Komintern'in bir takım sosyalist kuruluşlara gönderdiği bir açık mektupta da övülmüştür (4 Aralık 1922). Bak. Degras, *Communist International*, I, s. 407.

[Leningrad Kütüphanelerindeki Türkçe tarih kitaplarının künyelerini gösteren bir katalogda, T.K.P. (*Kompartii Turtsii*) tarafından 1922 yılında yayımlanan iki broşürün kaydına rastladım, fakat bunları görme olanagını bulamadım: *Türkiye Emekçilerinin Kurtuluş Yolları*, Kitap I, 16 s. ve *Türkiye Emekçileri Dostlarınızı Tanıyınız*, 8 s. Bak. İstoričeskaya literatūra na turetskom yazıke, hranyaşçayasya v Bibliotekah Leningrada svodnyy annotirovannyıy katalog 1729-1963. Sostavil A. H. Rafikov. (Leningrad, 1968), s. 155: No. 787-788.]

739

değiştirmeyeceğini elbette biliyordu. Genç işçi hareketinin bu karşı sınıflarla döğüşmesi gerekeceğini elbette biliyordu. Ama, o tarihi anın, sınıf mücadelesinin çıkarları adına, burjuva devrimci hareketinin desteklenmesini gerektirdiğini de görmüştü.

Yoldaşlar, Türkiye'de Komünistlere yapılan baskılar, Türkiye'de daha yeni yeni gelişmeye başlayan sınıf mücadelesinin bir parçasıdır. Yalnızca işçi sınıfıyla genç burjuvazi arasında değil, egemen klik kampının kendi içinde de bir mücadele olmak zorundadır. Komünistleri koğuşturmaktan başlıca, İç İşleri Bakanı Rauf Beyle Refet Paşanın sorumlu oldukları ve yine onların İtilâf devletleriyle uzlaşmaktan yana çıktıkları, Sultan'ın tahtından indirilmesineyse karşı koydukları sır değildir. Sultan'ın alaşağı edilmesinin Türkiye'de bir çekişme konusu olduğu bir sır değildir; sorun, devrimci öğelerin egemen sınıflara boyun eğip eğmeyecekleridir. Eğerlerse, Kemal Paşa yönetiminin işi bitmiş olacak ve Türk halkını en yüksek fiyatı vere-ne parça parça satmayı öngören yeni bir politika uygulanacaktır. Fakat devrimciler yerlerini korumayı başarırlarsa, gerici paşaların ve yozlaşmış bürokrasinin saldırılarına karşı direnmek için kitleleri örgütleme girişiminde bulunmak zorunda kalacaklardır. Hangi tarafın kazanacağını bilemeyiz, fakat Türk Komünistlerine Türkiye'deki ulusal kurtuluş hareketini desteklemelerini salık verdiğimizden ötürü bir an pişman olmadık. Türk halkının bütün geleceği söz konusudur: bu, ya özgürlük ya da dünya kapitalizminin boyunduruğu altında kölelik sorunudur. Paşalar Türk halkını satarlar ve Türk köylülüğünün başına kapitülasyonlar, malî denetim vb. boyunduruğunu geçirirlerse, köylüler komünistlerin ve genç işçi sınıfının onların çıkarları için savaştığını görecekler ve Komünist Partisinin çevresinde toplanacaklardır. Bu baskı anında bile Türk Komünistlerine diyoruz ki, "İçinde bulunduğunuz zaman, sizi yakın geleceğe karşı kör etmesin!" Uluslararası devrimcilik açısından son derece önemli olan Türkiye'nin bağımsızlığının savunulması henüz gerçekleşmemiştir. Kendinizi size baskı yapanlara karşı koruyun, size vurulunca siz de vurun; fakat özgürlük kavgasının henüz bitmediğini ve önünüzde, daha bir süre, Türkiye'nin öteki devrimci öğeleriyle birlikte yürümeniz gereken bir yol olduğunu unutmayın.

Bulletin of the IVth Congress of the Communist International,
Sayı 20 (28 Kasım 1922, Moskova), s. 11-15.

kan Basınında Türk Kurtuluş Savaşı):

“(Özel muhabirimiz Walter Duranty bildiriyor)

Ankara Hükümeti Rusya'dan yardım almaya devam etmek istiyorsa Türk komünistlerine karşı uygulamakta olduğu baskı yöntemlerine son vermek zorunda kalacaktır. Sovyet yayın organı İzvestia bu sabahki sayısında Milliyetçi Türk Hükümeti'ne hitaben yayınladığı başmakalede Ankara Hükümeti'ni sert bir dille uyarmakta ve Türkiye'deki yönetici kadrolarda şu sıralarda meydana gelecek bir bölünmenin hiç de arzu edilir bir durum olmadığını belirterek şöyle devam etmektedir: 'Rus işçi sınıfı Türk komünistlerini ve Türk işçilerini yoldaşları olarak kabul etmekte, onların acı ve sevinçlerini paylaşmaktadır. Rusya proletaryası, emperyalizmin saldırılarına karşı desteklemiş olduğu ve ileride de desteklemeye hazır bulunduğu yoldaşlarının insafsızca baskılara maruz bırakılmasına seyirci kalamaz. Yalnız Rusya Komünist Partisi değil, bütün Rus işçi ve köylüleri Türkiye'deki komünistlere ve Türkiye proletaryasına karşı Türk burjuvazisinin uygulamakta olduğu baskı yöntemlerini şiddetle protesto eder. Türk ve Rus halklarının içinde buldukları dostluk ve işbirliği havasının sürdürülmesi için Ankara Hükümeti'nin Türk komünistlerine karşı uygulamakta olduğu sistematik baskıya derhal son vermesi gerekir.'

G. Jaeschke'nin *Kurtuluş Savaşı Kronolojisi II (1922-1923)* adlı yapıtında aktardığına göre, Komintern'in Dördüncü Kongresinde, 20 Kasım 1922 günü, Türkiye'de Köylü Sovyetlerinin kurulması istenmiş; 30 Kasım'da da Varga, "Türkiye'de başkıda olan köylülerin toprak ağalarına karşı millî mücadeleden sonra savaşmaları"ni önermiş ve bu öneri, Kongrenin son gününde (5 Aralık) kabul edilmiştir.

²⁶² Degras, *Communist International*, I, s. 383 ve 385.

²⁶³ Salih Hacıoğlu, "Burjuva Beyefendiler!" diye seslendiği Ankara hükümeti erkânına, T.H.İ.F. "sınıf menfaatlerinin çatışmasına rağmen, millî mücadele sırasında haklı taleplerinde dahi ısrar etmemiştir... Sizler ise, işçiyi ve köylüyü parlak vaadlerle aldatmak için her şeye başvurmakta kusur etmediniz" demektedir " 'Komünist Fırkası' kurup kalpaklarınıza kırmızı şerit geçirdiğiniz günleri unutmadık. Anadolu'da basın, toplanma ve birleşme hürriyeti vardır diye, kendi resmî yayınlarınızda ve Millet Meclisi'nizde kopardığınız yaygaralar kulaklarımızda hâlâ çınıyor. Bununla beraber, zafer takımı işçilerin ve köylünün omuzları üzerinde kurmak fırsatını bulur bulmaz... vaadlerinizin sahteliği anlaşılmakta gecikmedi. ..." Bak. yukarıda B1 - II/n. 256.